

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu

Jménem republiky

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy senátu Vojtěcha Šimíčka, soudce Ludvíka Davida a soudce zpravodaje Jiřího Zemánka mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků o ústavní stížnosti stěžovatelky **JUDr. Z. Š., Ph.D.**, zastoupené Mgr. Marcelou Horákovou, advokátkou, se sídlem Olomouc, Riegerova 12, proti rozsudku Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 13. 10. 2015, č. j. 83 Co 308/2015-742, za účasti **Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci**, jako účastníka řízení, a **JUDr. Š. K.**, zastoupeného Mgr. Janem Pořízkem, advokátem, se sídlem Praha 2, Na rybníčku 1329/5, a nezletilé **J. K.**, zastoupené opatrovníkem JUDr. Stanislavem Křečkem, zástupcem Veřejného ochránce práv, jako vedlejších účastníků řízení, *takto*:

- I. **Rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci, ze dne 13. 10. 2015, č. j. 83 Co 308/2015-742 byla porušena základní práva stěžovatelky garantovaná článkem 36 odst. 1 a 32 odst. 4 Listiny základních práv a svobod a článkem 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.**
- II. **Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci, ze dne 13. 10. 2015, č. j. 83 Co 308/2015-742, se proto ruší.**

O d ů v o d n ě n í :

I.

Argumentace stěžovatelky

1. Ústavní stížností doručenou Ústavnímu soudu dne 15. 1. 2016, která po formální stránce splňuje náležitosti požadované zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelka domáhá zrušení v záhlaví uvedeného rozhodnutí, neboť jím bylo zasaženo do jejích ústavně zaručených práv zakotvených v čl. 1 odst. 1 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“), v čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“), v čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“), a v čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte.
2. Stěžovatelka v ústavní stížnosti uvádí, že nesouhlasí se závěry odvolacího soudu, který změnil rozsudek soudu prvního stupně, a návrh stěžovatelky na svěření nezletilé do

její výlučné péče zamítl. Právní závěry odvolacího soudu jsou dle stěžovatelky v příkrém nesouladu se skutkovými zjištěními, když odvolací soud dovodil, že nenastala taková změna poměrů, která by odůvodňovala změnu předchozího rozhodnutí, kterým byla nezletilá J. svěřena do střídavé péče. Dle názoru stěžovatelky tyto změny prokazatelně nastaly, a to zejména s ohledem na zahájení školní docházky nezletilé, změnu jejího zdravotního stavu a prohloubení rozporů v komunikaci mezi rodiči. Stěžovatelka poukazuje na to, že odvolací soud změnu poměrů posuzoval primárně ve smyslu poměrů na straně rodičů nezletilé, ačkoli měl posuzovat veškeré změny poměrů, jež jsou vázány na osobu nezletilé. V této souvislosti stěžovatelka uvádí, že odvolací soud přehlížel zásadní důkazy, na kterých bylo postaveno rozhodnutí soudu prvního stupně o svěřeni nezletilé do výlučné péče stěžovatelky. Jedná se zejména o znalecký posudek znalkyně PhDr. Jany Doubravové, ve kterém se negativně vyjádřila k aktuální úpravě střídavé péče a střídavou péči nedoporučila, přičemž závěry znaleckého posudku nebyly v řízení žádným způsobem vyvráceny ani zpochybněny. Stěžovatelka poukazuje na to, že v napadeném rozhodnutí bylo rovněž ignorováno vyjádření opatrovníka, který se jednoznačně přiklonil k tomu, že nezletilá by měla být svěřena do její výlučné péče. Ze závěrů odvolacího soudu dle tvrzení stěžovatelky nejsou patrná odlišná skutková zjištění ani závěry, než ke kterým dospěl soud prvního stupně, a které by zakládaly změnu jeho rozhodnutí. Rozhodnutí odvolacího soudu je tak dle tvrzení stěžovatelky založeno na pouhé svévoli, neboť soud bez jakékoli zákonné opory či odůvodnění založeného na provedeném dokazování neshledal změnu poměrů, ačkoli bylo v rámci řízení jednoznačně prokázáno, že takové změny v souvislosti se zahájením školní docházky nezletilou nastaly (např. navštěvování dvou základních škol vzdálených 300 km, odlišný výukový plán, střídání školních kolektivů). Stěžovatelka je přesvědčena, že napadené rozhodnutí žádným způsobem nerespektuje nejlepší zájem dítěte, neboť v jeho důsledku je na nezletilou kladena v rámci střídavé péče realizované za stávajících podmínek nepřiměřená zátěž a je ohrožen její psychický vývoj. Stěžovatelka rovněž poukazuje na skutečnost, že s otcem nezletilé nejsou schopni řešit běžné záležitosti a pro zprostředkování komunikace musí opakovaně kontaktovat opatrovníka. Kvůli neshodám rodičů nemůže nezletilá realizovat některé své mimoškolní aktivity, např. krasobruslení, ve kterém jí otec bránil, nebo hru na hudební nástroj. Stěžovatelka uvádí, že z provedených důkazů před soudem prvního stupně bylo zjištěno, že otec svůj zájem povyšuje nad zájem nezletilé, není ochoten se přizpůsobit jejím aktuálním potřebám ani přáním, a ve své nové rodině, kde jsou celkem čtyři děti, se nezletilé nevěnuje. Dle názoru stěžovatelky je v nejlepším zájmu nezletilé, aby měla stabilní výchovné prostředí, navštěvovala pouze jednu základní školu a zachovala si související sociální vazby, zejména začlenění do kolektivu. Stěžovatelka má za to, že je zcela evidentně proti zájmu nezletilé být zbytečně stresována neustálým cestováním, střídáním rodinných, školních a zájmových prostředí a nemožností systematického rozvíjení svých zájmů. Stěžovatelka dodává, že v původním řízení soud opřel své rozhodnutí o to, že otec slíbil přestěhování do místa bydliště matky. Stěžovatelka také zpochybňuje hodnocení důkazů odvolacím soudem, který jako stěžejní důkaz pro posouzení poměrů provedl důkaz vysvědčením nezletilé z 1. třídy, a s ohledem na výborný prospěch označil školní docházku nezletilé za bezproblémovou. Stěžovatelka je přitom přesvědčena, že funkce vysvědčení v 1. třídě má pouze motivační charakter. Odvolací soud navíc nepřihlédl ke zprávě z Pedagogicko-psychologické poradny Olomouckého kraje, podle které bude sice nezletilá školní

dualismus zvládat, ale s krajním vypětím všech sil. V této souvislosti stěžovatelka namítá, že odvolací soud nebral ve svých závěrech v úvahu skutečnost, že oproti první a druhé třídě bude studium nezletilé v budoucnosti náročnější, na jeho vzájemné koordinaci se bude muset podílet v obou školách více učitelů, na což nejsou školy organizačně připraveny. Závěrem stěžovatelka tvrdí, že otec projevil snahu využít nepříznivý zdravotní stav nezletilé k získání sociálních dávek, a to i za situace, kdy je jako soudce nadprůměrně materiálně zajištěn, z čehož lze dovodit, že jeho motivací pro svěřením dcery do střídavé péče je více než zájem na péči o nezletilou snaha vyhnout se výživnému, které by musel stěžovatelce platit.

II.

Vyjádření účastníků

3. Podle § 42 odst. 4 zákona o Ústavním soudu umožnil Ústavní soud Krajskému soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci a vedlejším účastníkům, aby se vyjádřili k ústavní stížnosti.
4. Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ve svém vyjádření ze dne 2. 3. 2016 pouze odkázal na odůvodnění ústavní stížností napadeného rozhodnutí. Ústavní stížnost považuje za nedůvodnou.
5. Vedlejší účastník JUDr. Š. K. (dále jen „vedlejší účastník“ nebo „otec“) podle svého vyjádření považuje ústavní stížnost za nedůvodnou, neboť tato dle jeho názoru směřuje toliko do oblasti přehodnocování dokazování odvolacího soudu a brojí výhradně proti neúspěchu v předchozím řízení. Vedlejší účastník zdůrazňuje, že odvolací soud se správně zabýval výlučně posouzením, zda došlo k podstatné změně poměrů, vyžadující změnu původního rozhodnutí, neboť posuzoval návrh matky poté, co již bylo předchozím pravomocným rozhodnutím nalezeno nejvhodnější uspořádání poměrů nezletilé. Odvolací soud se podle názoru otce důsledně zabýval veškerými námitkami vznesenými v průběhu řízení matkou, které jsou i podstatou námitek ústavní stížnosti. K námitce matky, že odvolací soud měl při rozhodování vycházet z doporučení znalkyně, uvádí, že odvolací soud podrobně zdůvodnil, z jakých důvodů považuje další trvání střídavé výchovy za souladné se zájmy nezletilé. Vedlejší účastník má za to, že pokud odvolací soud vycházel při posuzování schopností nezletilé ze zpráv podaných třídními učitelkami v průběhu první a druhé třídy základní školy, nikoliv z doporučení znalkyně vyjádřeného ve znaleckém posudku, pak v takovém postupu nelze shledat prvek svévole či libovůle. K tomu dále uvádí, že znalecký posudek byl zpracováván v době, kdy nezletilá teprve do školy nastoupila a znalkyně tehdy prováděla pouze hypotetický odhad budoucího dopadu střídání dvou základních škol na psychiku nezletilé. K námitce špatné komunikace mezi rodiči otec uvádí, že úroveň komunikace je stejná po dobu pěti let trvání střídavé výchovy a schopnost dohodnout se na zajištění základních potřeb a zájmů nezletilé je dostatečně osvědčena dosavadním výkonem střídavé péče, vyžadujícím s ohledem na nutnost výměny studijních materiálů a informací o studiu nezletilé naopak vyšší úroveň komunikace rodičů. Existenci dostatečné kooperace mezi rodiči lze dle vedlejšího účastníka dovodit především z hlediska samotné nezletilé, na kterou rodiče vzájemný nesoulad nepřenášejí, a která přijala stávající stav za jí vyhovující normu, v níž

prospívá. Odvolací soud dle vyjádření vedlejšího účastníka jasně a logicky vyložil důvody, pro které neobstojí základní argument stěžovatelky o vzdálenosti bydlišť rodičů a střídání základních škol. K tomu uvádí, že z vyjádření nezletilé a především zpráv obou škol vypracovaných vždy třídní učitelkou, která je s nezletilou v každodenním kontaktu, plyne, že nejenže je v nastaveném režimu střídavé péče možno základní školní docházku realizovat, ale především nezletilá se na poměrně složitou situaci velmi dobře adaptovala. Co se týče námitek stěžovatelky o nepředvídatelnosti rozhodnutí odvolacího soudu, k tomu vedlejší účastník uvádí, že pouhá skutečnost, že odvolací soud na rozdíl od soudu prvního stupně dospěl k závěru, že dosavadní výchovný model v podobě střídavé péče je i nadále v zájmu nezletilé, nemůže být skutečností, jež by mohla založit závěr o nepředvídatelnosti rozhodnutí odvolacího soudu. Vedlejší účastník závěrem vyjadřuje přesvědčení, že za situace, kdy se dosavadní výchovné prostředí nezletilé osvědčilo, a ani ona sama nijak nevnímá potřebu na tomto něčeho měnit, je správným závěr, že s ohledem na vzdálenost bydlišť rodičů je střídavá výchova formou výchovy, která umožňuje nezletilé zachování fungujících vztahů s oběma rodiči (se sourozenci a členy širší rodiny) a rovněž jí umožňuje zůstat součástí každodenního života obou rodičů.

6. Kolizní opatrovník nezletilé JUDr. Stanislav Křeček, zástupce Veřejného ochránce práv, ve svém vyjádření vyjadřuje přesvědčení, že střídavá péče není za daných okolností v nejlepším zájmu nezletilé, a to zejména s ohledem na zahájení základní školní docházky ve dvou základních školách, což na rozdíl od odvolacího soudu považuje za zásadní změnu poměrů. V této souvislosti kolizní opatrovník poukazuje na důkazy a skutečnosti, které dle jeho názoru vyvrací závěry odvolacího soudu, a svědčí spíše o tom, že nezletilá střídavou péčí a docházku do dvou základních škol sice formálně zvládá, v pozadí však stojí nepřiměřená zátěž, která ji může poškozovat ve vývoji. Jedná se zejména o znalecký posudek, kde znalkyně střídavou péčí nedoporučila z důvodu nadměrného tlaku na nezletilou, který ji poškozují ve vývoji, dále na osobní rozhovor soudkyně s nezletilou, kdy nezletilá mimo jiné uvedla, že by „vše nemuselo být tak strašně daleko, mohlo by to být v jednom městě“, vyjádření vedoucí vychovatelky školní družiny v Olomouci, která popsala nezletilou jako hodnou, velmi citlivou, často lítostivou, což se stupňuje s blížícím se odjezdem z Olomouce, a také skutečnost, že nezletilá vyjádřila lítost na tím, že se nemohla účastnit některých mimoškolních aktivit v době, kdy je v péči u druhého z rodičů. Za významné pro posouzení věci pokládá opatrovník rovněž upozornění stěžovatelky na neprostopnost prostředí obou rodičů. Co se týče názoru nezletilé na střídavou péči, ten je dle názoru opatrovníka ovlivněn obavou ze selhání a zklamání dospělých a také nemožností srovnání s jiným uspořádáním péče. Přání nezletilé tak nelze přejímat izolovaně bez zřetele k ostatním okolnostem věci a nelze je interpretovat formálně, ale je třeba vycházet i ze sdělení nezletilé, která jsou jakoby okrajová, všimnout si veškerých projevů nezletilé a jejich kontextu. Kolizní opatrovník je toho názoru, že v daném případě je třeba vyvažovat na jedné straně zájem nezletilé na péči obou rodičů a zároveň obou rodičů na péči o nezletilou, a na straně druhé zájem nezletilé na zdravý psychický vývoj, přičemž převážit by měl zájem na jejím zdravém psychickém vývoji. Kolizní opatrovník má za to, že význam continuity a dokončování aktivit s věkem narůstá, jakož i vazby ve vrstevnickém kolektivu, které nabývají s přibývajícím věkem pro dítě velké důležitosti, a to na rozdíl od kolektivů v mateřských školách, kde vazby mezi dětmi nejsou tak silné a pro dítě důležité. Dále poukazuje i na přibývajícím školní

povinnosti a nároky na dítě. Na základě výše uvedeného kolizní opatrovník navrhl, aby Ústavní soud ústavní stížnosti vyhověl a napadené rozhodnutí odvolacího soudu zrušil.

7. Stěžovatelka se ve své replice zcela ztotožňuje se stanoviskem kolizního opatrovníka, které má za správně vystihující podstatu věci a jednoznačně odrážející zájem nezletilé J. Pokud jde o vyjádření otce, je zjevné, že si tento znalecké závěry znalkyně, podle kterých střídavá výchova není v daném případě vhodná s ohledem na celou řadu důležitých faktorů, nepřipouští, ačkoliv by v zájmu své dcery měl tyto informace vyhodnotit a zvážit k jejímu prospěchu. Otec však odborný názor znalkyně bagatelizuje, podal na znalkyni trestní oznámení, a věc uzavírá tak, že vzhledem k tomu, že měla nezletilá v první třídě samé jedničky, je vše v pořádku. Stěžovatelka má za to, že zájem otce o dceru je pouze ve formální rovině a není opravdový. Tento závěr vyplývá dle stěžovatelky z jednání otce, který s nezletilou nesdílí její zájmy a tužby, nebere ohled na její přání (např. neumožnil nezletilé i přes její přání absolvovat kurzy krasobruslení i v místě bydliště otce). V této souvislosti stěžovatelka upozorňuje, že otec opakovaně svým postojem uvedl soud při rozhodování o výchově nezletilé v omyl, když v původním řízení tvrdil, že se přestěhuje do bydliště matky a dcery, tedy do Olomouce, tímto způsobem by byla střídavá výchova do určité míry realizovatelná, avšak přes opakovaný příslib tak neučinil. Stejný postoj zaujal ke školní docházce, kdy tvrdil, že dcera v nastoleném režimu zvládne první třídu a pak přejde do výlučné výchovy stěžovatelky, v tomto svém názoru utvrzoval i ředitelku školy ZŠ XX a stejný postoj zaujal při příslibu krasobruslení v České Lípě, které se rovněž nerealizovalo. Stěžovatelka poukazuje na potíže při komunikaci mezi ní a vedlejším účastníkem, pokud jde o předávání nezletilé např. v případě nemoci, či při její žádosti o změnu termínu z důvodu konání krasobruslařského soustředění, a uvádí, že otec po vyhlášení napadeného rozsudku s ní přestal komunikovat zcela, činí tak pouze ojediněle, často vulgárně či dehonestujícím způsobem. Otec taktéž bezprostředně po vyhlášení napadeného rozsudku o své vůli bez vědomí stěžovatelky změnil dceři trvalé bydliště, aniž by o tom matku informoval, tento krok stěžovatelka dává do souvislosti se žádostí otce o přiznání dávek státní sociální podpory. Takové chování a jednání otce je dle názoru stěžovatelky neslučitelné se střídavou výchovou, i s funkcí a postavením otce. Stěžovatelka uvádí, že informace o studiu si vyměňují pouze učitelky, nikoliv rodiče vzájemně, stěžovatelka nemá od otce o prospěchu dcery (ale ani obecně) žádné informace. Nezletilá je tak ve skutečnosti vychovávána ve dvou výlučných výchovách, kde tato prostředí spolu vzájemně vůbec nekomunikují, má zcela odlišné rodinné prostředí (u stěžovatelky je jako dítě jediná, u otce má další 3 sourozence a očekává se narození dalšího), má odlišné výukové programy na základních školách, rozdílné školní kolektivy, diametrálně odlišnou zájmovou činnost, u obou rodičů má vlastní lékaře, neboť otec nedůvěřuje zprávám lékařů stěžovatelky, a to vše se střídá v intervalu 14 dnů. V době, kdy je nezletilá v péči stěžovatelky, otec nezletilou nekontaktuje, nemá potřebu zjistit, jak se jí v tuto dobu daří a stejným způsobem pak odmítá snahu stěžovatelky o kontakt (buď jen telefonický) s dcerou, ačkoliv přístup dcery k matce by měl být samozřejmostí. Dle stěžovatelky je tedy zřejmé, že závěry znaleckého posudku jsou zcela správné, když tento konstatuje naprostou neprostupnost jednotlivých prostředí a dovozuje i z těchto skutečností, že střídavá forma výchovy není za těchto okolností na místě. Závěrem stěžovatelka poukazuje na zdravotní stav nezletilé, který ani po roce přísné bezlepkové diety

nedoznal předpokládané změny k lepšímu, naopak akutní potíže v poslední době vedly k řadě vyšetření, která neprokázala objektivní příčinu potíží, a byl konstatován závěr o příčině s největší pravděpodobností psychosomatického původu. Stěžovatelka má z výše uvedených důvodů vyjádření otce za zcela nepřiléhavé a hodnocení rozsudku odvolacího soudu za nesprávné.

III.

Rekapitulace obsahu spisu

8. Z vyžádaného spisu Okresního soudu v České Lípě sp. zn. 21 P 33/2013 Ústavní soud zjistil následující skutečnosti. Rozsudkem Okresního soudu v České Lípě ze dne 12. 10. 2012, č. j. 0 Nc 482/2012-147, byla nezletilá svěřená do výchovy matky, otcí bylo uloženo přispívat na výživu nezletilé částku 2 500 Kč měsíčně. Otec byl oprávněn ke styku s nezletilou v době od druhé soboty každého měsíce po dobu následujících jedenácti dní, tedy do středy. K odvolání obou rodičů byl rozsudek soudu prvního stupně změněn rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 13. 2. 2013, č. j. 35 Co 681/2012-213, ve spojení s usnesením téhož soudu ze dne 28. 2. 2013, č. j. 35 Co 681/2012-216, tak, že byla nezletilá svěřena do střídavé výchovy rodičů s tím, že ve výchově matky bude po dobu 14 dnů od pátku 17:00 hodin do pátku následujícího po uplynutí 14 dnů do 17:00 hodin, a ve výchově otce bude po dobu následujících 14 dnů od pátku 17:00 hodin do pátku následujícího po uplynutí 14 dnů do 17:00 hodin. Oběma rodičům byla stanovena povinnost platit na výživu nezletilé částku ve výši 2 200 Kč měsíčně k rukám druhého rodiče. Rozsudek odvolacího soudu napadla stěžovatelka ústavní stížností, která byla náležením sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014 (N 110/73 SbNU 739) zamítnuta. K návrhu matky na změnu péče Okresní soud v České Lípě rozsudkem ze dne 30. 3. 2015, č. j. 21 P 33/2013-575 svěřil nezletilou do péče matky a otcí stanovil povinnost platit na výživu nezletilé částku ve výši 7 300 Kč měsíčně k rukám matky. Proti tomuto rozsudku podal otec nezletilé odvolání, na základě kterého odvolací soud ústavní stížností napadeným rozsudkem rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že návrh matky na svěřeni nezletilé do její péče zamítl.

IV.

Postup Ústavního soudu při posuzování ústavní stížnosti

9. Podle § 44 zákona o Ústavním soudu nebyl-li návrh mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků usnesením odmítnut, nařídí Ústavní soud ústní jednání, lze-li od tohoto jednání očekávat další objasnění věci. Za splnění podmínek daných tímto zákonným ustanovením rozhodl o věci Ústavní soud s upuštěním od ústního jednání.

V.

Vlastní posouzení ústavní stížnosti

10. Po přezkoumání skutkového stavu, vyžádaného soudního spisu a posouzení právního stavu dospěl Ústavní soud k závěru, že ústavní stížnost je důvodná, neboť postupem Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočky v Liberci došlo ke stěžovatelkou namítanému porušení práva na spravedlivý proces, a v důsledku toho k porušení práva na respektování rodinného života a na výchovu a péči o dítě.
11. Ústavní soud ve své činnosti vychází z principu, že státní moc může být uplatňována jen v případech a mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Ústavní soud, s ohledem na ústavní vymezení svých pravomocí (čl. 87 Ústavy), zejména respektuje skutečnost - což vyslovil v řadě svých rozhodnutí - že není součástí soustavy obecných soudů, a že mu proto zpravidla ani nepřísluší přehodnocovat „hodnocení“ dokazování před nimi prováděné a také mu nepřísluší právo přezkumného dohledu nad činností soudů. Na straně druhé však Ústavnímu soudu náleží posoudit, zda v řízení před obecnými soudy nebyla porušena základní práva nebo svobody stěžovatele zaručená ústavním pořádkem a v rámci toho uvážit, zda řízení před nimi bylo jako celek spravedlivé. Ústavnímu soudu proto ani v řízeních o ústavních stížnostech, směřujících proti rozhodnutím obecných soudů, týkajících se úpravy výchovných poměrů k nezletilým dětem, v žádném případě nenáleží hodnotit důkazy, provedené obecnými soudy v příslušných řízeních, a na základě tohoto „vlastního“ hodnocení důkazů předjímat rozhodnutí o tom, komu má být dítě svěřeno do péče, jakým způsobem (co do rozsahu i konkrétního vymezení časového harmonogramu) má být rozhodnuto o styku rodičů s nezletilým dítětem, atp.
12. Ústavní soud však současně v minulosti opakovaně vyložil, že je věcí obecných soudů, aby při rozhodování o tom, kterému z rodičů bude dítě svěřeno do výchovy, jakož i při rozhodování o úpravě styků s druhým rodičem, zohlednily všechny okolnosti daného případu a z nich vyplývajícího zájmu dítěte (čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte), který musí být vždy prioritním hlediskem, a rozhodly o konkrétní podobě nejvhodnějšího uspořádání vztahu mezi rodiči a dětmi. Ve vztahu k přezkumu rozhodnutí obecných soudů, týkajících se problematiky úpravy výchovných poměrů k nezletilým dětem, je pak úkolem Ústavního soudu především posoudit, zda obecné soudy neporušily základní práva a svobody stěžovatele, kupříkladu tím, že by excesivním způsobem nerespektovaly již samotná ustanovení podústavního práva, přičemž nerespektování obsahu a smyslu příslušných zákonných ustanovení znamená přesah do ústavní roviny i proto, že příslušnou podústavní úpravou je právě ústavní úprava realizována a konkretizována [srov. např. nález sp. zn. III. ÚS 1206/09 ze dne 23. 2. 2010 (N 32/56 SbNU 363); či nález sp. zn. I. ÚS 266/10 ze dne 18. 8. 2010 (N 165/58 SbNU 421)]. V rámci tohoto přezkumu Ústavní soud také vždy posuzuje, zda řízení před soudy bylo konáno a přijatá opatření byla činěna v nejlepším zájmu dítěte (ve smyslu čl. 3 Úmluvy o právech dítěte), zda byly za účelem zjištění nejlepšího zájmu dítěte shromážděny veškeré potřebné důkazy, přičemž důkazní aktivita nedopadá na samotné účastníky, ale na soud, a zda byla veškerá rozhodnutí vydaná v průběhu řízení v tomto smyslu náležitě odůvodněna [srov. např. nález sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683)].

13. Jak již bylo výše uvedeno, Okresní soud v České Lípě rozsudkem ze dne 30. 3. 2015, č. j. 21 P 33/2013-575 rozhodl o svěřeni nezletilé do péče stěžovatelky s odůvodněním, že střídavá péče po zahájení povinné školní docházky již není v zájmu nezletilé. K tomuto závěru soud prvního stupně došel poté, co provedl rozsáhlé dokazování mimo jiné znaleckým posudkem znalce z oblasti psychologie, osobním pohovorem s nezletilou i pohovorem prostřednictvím kolizního opatrovníka, zpráv Základní školy XX v České Lípě a Základní školy XX v Olomouci, písemnými vyjádřeními vedoucí vychovatelky školní družiny a vedoucími zájmových aktivit, zprávami Pedagogicko-psychologické poradny Olomouckého kraje a Pedagogicko-psychologické poradny v České Lípě a výpověďmi svědků. Za stěžejní považoval soud prvního stupně znalecký posudek znalkyně PhDr. Jany Doubravové ze dne 25. 1. 2015, dle kterého je aktuální psychický stav nezletilé charakterizován vnitřní tenzí, kdy nezletilá se navenek projevuje jako vysoce adaptabilní na změny prostředí, vnitřně však hluboce prožívá napětí a konfliktní atmosféru mezi rodiči, snaží se maximálně uspět a vyhovět rodičům, což u ní vede k přebujelé odpovědnosti za to, jak se rodiče cítí a jak střídavá péče funguje. Emoční projevy nezletilé jsou nápadně kolísavé, nezletilá je motoricky neklidná více, než by odpovídalo její vývojové úrovni, má úzkostnou obavu z možného selhání, slabost si dovolí projevit pouze v prostředí, kde nejsou kladeny tak vysoké nároky na její přizpůsobení. Školní dualismus nezletilá zvládá jen formálně na úkor velkého energetického vypětí a psychické pohody, přičemž tlak, kterému čelí, ji nepřiměřeně zatěžuje a poškozuje na vývoji. Dle znalkyně nezletilá již v současnosti vytěsňuje negativní pocity a hrozí, že zvyšování vnitřního napětí může vyústit až do neurotických symptomů. Z provedených důkazů soud prvního stupně dovedl, že zejména vzhledem k psychickému stavu nezletilé a nepřiměřené zátěži, která je na ni v důsledku střídavé péče kladena, není střídavá péče v jejím nejlepším zájmu.
14. Odvolací soud v napadeném rozhodnutí naproti tomu neshledal důvod pro změnu původního rozhodnutí o úpravě výchovných poměrů, kterým byla nezletilá svěřena do střídavé výchovy rodičů, neboť dle jeho názoru nedošlo k takové změně poměrů, která by změnu předchozího rozhodnutí odůvodňovala. Změnu poměrů nevyvodil odvolací soud ani ze závěrů znaleckého posudku, když konstatoval, že ze znaleckého posudku nevyplývá, že na straně rodičů či nezletilé došlo k takovým zásadním změnám struktury osobnosti, která by střídavou péčí vylučovala. Odvolací soud naopak na základě provedeného dokazování, zejména na základě zpráv obou základních škol, které nezletilá navštěvuje, dovedl, že nezletilá nemá se zvládnutím učiva problémy, na vysvědčení měla v první třídě samé jedničky, vše zvládala bez problémů a žádné potíže se nevyskytly ani ve druhé třídě. Na základě výše uvedeného odvolací soud uzavřel, že „z uvedeného je zřejmé, že docházka do dvou škol nečiní nezletilé žádné potíže, a to jak po stránce výsledků, tak po stránce emoční a sociální.“ V nástupu nezletilé na základní školu a v plnění školní docházky ve dvou školách proto nelze dle závěrů odvolacího soudu spatřovat takovou podstatnou změnu poměrů, která by odůvodňovala změnu předchozího rozhodnutí.
15. Ústavní soud ve svých rozhodnutích setrvale judikuje, že pokud jde o (ne)svěření dítěte do střídavé péče za situace, kdy již dříve soudy o úpravě výchovných poměrů dítěte rozhodly či kdy již dříve schválily dohodu rodičů o výkonu jejich rodičovských práv a povinností, je podstatné, zda jednak došlo ke změně okolností, jednak zda je v

souvislosti s touto změnou nutné ochránit nejlepší zájmy dítěte změnou dosavadních výchovných poměrů a dále zda se posouzením možné nutnosti přehodnotit stávající výchovné poměry v důsledku změny okolností soudy dostatečně zabývaly. Nezmění-li totiž soud úpravu výchovných poměrů tehdy, kdy nad zájmem dítěte na stabilním výchovném prostředí převáží významnost nastalé změny okolností, a označí-li bez dalšího změnu okolností za nepodstatnou, může dojít k porušení práva dítěte a jeho rodiče na respektování rodinného života [viz nálezn. sp. zn. I. ÚS 2482/13 ze dne 26. 5. 2014 (N 105/73 SbNU 683)]. Tak tomu bylo právě v projednávané věci, kdy závěry o absenci změny poměrů, o které se odvolací soud opírá ve svém rozhodnutí, nemají oporu v provedeném dokazování.

16. Jedná se především o nerespektování závěrů vyplývajících ze znaleckého posudku, ve kterém znalkyně charakterizovala aktuální psychický stav nezletilé vnitřní tenzí a připraveností bránit rodinné hranice a úzkostí z možného negativního hodnocení či výkonového selhání. Nezletilá působí jako velmi dobře adaptovaná na změny prostředí, znalkyně však poukazuje na rozdíl mezi vnější (vyjadřovanou) a vnitřní (prožívanou) adaptabilitou. Nezletilá dle závěrů znaleckého posudku vzhledem ke své inteligenci a citlivosti hluboce prožívá napětí a konfliktní atmosféru mezi rodiči a uvědomuje si význam své role a pouze v prostředí, kde nejsou kladeny nároky na její zvýšenou přizpůsobivost, si dovolí projevit slabost. Prezentovaná bezproblémová adaptace však může být dle znalkyně vysoce energeticky a emočně náročná a zatěžující pro psychický vývoj dítěte. Vyšetření nezletilé ukázalo, že zvládá školní dualismus jen formálně s velkým energetickým vypětím a na úkor své psychické pohody, což se projevuje např. věkově nepřiměřenou sebekontrolou v oblasti sdílení a striktním oddělováním svých dvou světů. Nezletilá dle znalkyně bagatelizuje nepříjemné pocity a zastírá je, případně potlačuje, hrozí jí tak ztráta kontaktu s emocemi, když negativní emoce jsou vnímány jako nepovolené. Střídavá péče realizovaná za stávajících podmínek není dle znalkyně v zájmu nezletilé, neboť tlak, kterému nyní nezletilá čelí, jí nepřiměřeně zatěžuje a poškozuje ve vývoji, nezletilá cítí vysoký podíl odpovědnosti za fungování střídavé péče, úzkostně se snaží uspět a vyhovět očekávání dospělých osob a nikoho nezklamat. Při ústním jednání konaném před soudem prvního stupně znalkyně znalecký posudek doplnila, a na otázku soudu, jakým způsobem může aktuální psychický stav nezletilé narušit její zdravý, normální vývoj, znalkyně uvedla, že jde o napětí, které je zatěžující a vede ke stresu, který v případě dlouhodobého působení může mít následky na psychice nezletilé. Nezletilá je dle vyjádření znalkyně vnímavá, je si vědoma vlastní důležitosti, její emoční projevy jdou do extrémů, je motoricky neklidná více, než by odpovídalo její vývojové úrovni, má úzkostnou obavu z možného selhání. Dopad dlouhodobé tenze prožívané nezletilou vede k přebujelé odpovědnosti za to, jak se rodiče cítí, již v současnosti si nezletilá nepřipouští negativní emoce. Znalkyně uvedla, že je u nezletilé riziko zvyšování vnitřního napětí, které by se mohlo promítnout do neurotických symptomů nebo poruch chování. Nezletilá se již nyní projevuje nepřiměřenou sebekontrolou ve sdílení toho, jak to má u rodičů, vnímá dva domovy odděleně, sama sebe vnímá jako nárazník mezi světy obou rodičů, což se projevuje i vypnutím emočních projevů při předávání mezi rodiči. Přestože dle vnějších kritérií adaptability se nezletilá jeví jako veselá a úspěšná dítě, vnitřní kritéria hovoří o napětí, vytěsnění negativních pocitů, nezletilá chce vyhovět oběma rodičům, přijímá významnost své sociální pozice a ztotožňuje se s tím, že je nejlepší a že všechno zvládne, to však zvyšuje její obavy ze

selhání. Dle znalkyně jde aktuálně o varovné signály, že emoční či sociální pokračování vývoj nezletilé může být narušen. Znalkyně rovněž uvedla, že stav vnitřního prožívání nelze zjistit na základě laických vnějších kritérií běžně užívaných osobami, se kterými je nezletilá v kontaktu, např. učitelé, příbuzní, vedoucí zájmových činností.

17. Také ze zprávy Pedagogicko-psychologické poradny Olomouckého kraje se podává, že s nárůstem učiva a zrychlováním školní práce bude muset nezletilá na zvládnutí požadavků vynakládat zvýšené úsilí, což může vést k jejímu přetěžování. Nezletilá pak nemusí podávat výkony odpovídající vysoké úrovni nadání a je riziko, že bude pracovat podvýkonně. Ostatně i ze zprávy Základní školy XX, Olomouc, ze dne 26. 3. 2015 se podává, že v první třídě nezletilá učivo zvládá, v průběhu dalšího ročníku s nárůstem obtížnosti učiva a nároků kladených na děti, by bylo v zájmu nezletilé vhodné, aby navštěvovala jednu školu. Ve zprávě téže školy ze dne 2. 10. 2015 pak vedoucí vychovatelka školní družiny popisuje svůj rozhovor s nezletilou po prázdninách, kdy jí sdělila, že se jí nelíbí dojíždění, má obavy, že při přejíždění z města do města něco zapomene, nebo ztratí, nebude mít vše do školy apod. Nezletilá taktéž vyjádřila své přání navštěvovat otce pouze podle svého přání, jako to mají její některé kamarádky. Ústavní soud je přesvědčen, že se odvolací soud řádně nezabýval otázkou, jaký může mít režim střídavé péče a docházka do dvou základních škol dopad na psychický vývoj nezletilé, neboť výše uvedené závěry znalkyně ani pedagogicko-psychologické poradny, či zprávy základní školy při svém rozhodování dostatečným, případně žádným způsobem nezohlednil.
18. Stejně tak odvolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí nevysvětlil, jakým způsobem vzal v úvahu stanovisko Městského úřadu v České Lípě, který byl kolizním opatrovníkem nezletilé v průběhu řízení před obecnými soudy, a který konstatoval, že svěřením nezletilé do výlučné péče matky rozsudkem soudu prvního stupně je v nejlepším zájmu nezletilé. Kolizní opatrovník dospěl k tomuto závěru poté, co popsal situace, kdy se na něj obracejí rodiče nezletilé neschopní se domluvit na předávání nezletilé v souvislosti s její účastí na tábore, na který se těšila, kdy rodiče nebyli schopni dospět ke kompromisnímu řešení, či situace, kdy na žádost matky neúspěšně opakovaně kontaktovali otce, který v době, kdy má nezletilou v péči, je dlouhodobě nedostižný apod. Ze zpráv kolizního opatrovníka (ale i z obsahu spisu, ve kterém se nachází četná mailová a SMS komunikace mezi rodiči) je zřejmé, že komunikace mezi rodiči je značně komplikovaná. K tomu kolizní opatrovník ve své zprávě ze dne 9. 10. 2015 uvádí, že nezletilá velmi citlivě vnímá napjatou atmosféru mezi rodiči, nechce již další konflikty, podřizuje se přání rodičů a snaží se žádného z nich nezklamat.
19. Na překážku střídavé péče není dle odvolacího soudu ani skutečnost, že nezletilá v rámci školní výuky či zájmových aktivit některé činnosti nedokončí. Odvolací soud má za to, že jde o nutné omezení vyplývající z práva dítěte na péči obou rodičů a práv rodičů na péči o dítě, a dodává, že v obdobné míře by tento problém byl i v případě tzv. širokého styku nezletilé s druhým rodičem, byla-li by v péči pouze jednoho rodiče. Stejně tak stručně se odvolací soud vypořádal s tvrzenými komplikacemi ohledně zájmových kroužků, když se spokojil s tím, že dle potvrzení SK Kraso Česká Lípa ze dne 6. 10. 2015 byla nezletilá přijata do oddílu krasobruslení, a dle vyjádření

plaveckého oddílu v České Lípě nejsou spojeny s absencí nezletilé v době, kdy je u matky, žádné potíže. Pokud jde o onemocnění celiakií, odvolací soud dovodil, že z ničeho nevyplývá, že by nezletilé prostředí u otce a střídání škol způsobovalo napětí, jediné napětí vyvolávají rodiče mezi sebou při vzájemných kontaktech svými antagonistickými postoji, které zde však byly již v době předchozího rozhodnutí, a které je třeba v zájmu nezletilé změnit. K přání nezletilé, která vyjádřila lítost nad tím, že se nemohla účastnit v minulém školním roce některých aktivit, které se konaly v době, kdy byla u otce, a obavy z toho, že při odjezdu k druhému rodiči něco zapomene či ztratí, odvolací soud konstatoval, že tyto obavy plynou z osobnostní charakteristiky nezletilé a nesouvisí se střídavou péčí. Důvody pro změnu střídavé péče odvolací soud nedovodil ani z odborných zjištění znalkyně z oboru psychologie, kdy sice přisvědčil tomu, že pro nezletilou by bylo lepší, pokud by navštěvovala pouze jednu školu, ale pokud zvládá bez větších obtíží docházku do dvou škol, je spokojená a nejsou zde jiné změny v poměrech účastníků, pak není důvod dosavadní model péče měnit.

20. Z výše uvedených závěrů lze dovodit, že si je odvolací soud vědom obtíží, se kterými je nezletilá nucena potýkat se při absolvování dvou od sebe značně vzdálených škol s různými výukovými programy, vnímá taktéž její nespokojenost s tím, že se nemůže účastnit některých školních aktivit a dokončit některé činnosti v rámci školní výuky či zájmových aktivit. Jinými slovy odvolací soud si uvědomuje, a sám to i výslovně konstatuje, že „pro nezletilou by bylo lepší, pokud by navštěvovala pouze jednu školu“, avšak s odvoláním se v zásadě na zvládnutí učiva nezletilou dospěl k závěru, že nedošlo k takové změně poměrů, která by měla vést k přehodnocení svěřeni nezletilé do střídavé výchovy rodičů.
21. Ústavní soud připomíná, že základním kamenem jeho judikatury vztahující se ke svěřeni dítěte do péče je zásada nejlepšího zájmu dítěte ve smyslu čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Podle čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte musí být nejlepší zájem dítěte předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí. Z formulace, že nejlepší zájem dítěte musí být „předním hlediskem“, však zároveň vyplývá, že nejde o hledisko jediné, které soudy v řízeních týkajících se dětí musí zvažovat. Nejlepší zájem dítěte může být v konfliktu s oprávněnými zájmy ostatních osob (dalších dětí, rodičů, atd.). Výbor pro práva dítěte proto uznává, že je nutný určitý stupeň flexibility v aplikaci tohoto principu a případné konflikty s jinými oprávněnými zájmy je třeba řešit případ od případu [viz Obecný komentář č. 14 Výboru pro práva dítěte č. 14 z 29. 5. 2013 o právu dítěte na to, aby jeho nejlepší zájmy byly předním hlediskem (General comment No. 14 on the right of the child to have his or her best interests taken as primary consideration), 2003, CRC/C/GC/14]. Nejlepší zájem dítěte je tedy možno, ba dokonce nutno, vyvažovat s ostatními oprávněnými zájmy. Z jeho označení jako „přední hledisko“ však vyplývá, že nejlepší zájem dítěte má při vyvažování vysokou prioritu. Jinými slovy v případném vyvažování má nejlepší zájem dítěte vyšší váhu než ostatní oprávněné zájmy, které je však nutno též vzít v potaz [nález sp. zn. I. ÚS 3216/13 ze dne 25. 9. 2014 (N 176/74 SbNU 529)]. V nálezu sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014 Ústavní soud konstatoval, že i za situace, kdy jsou obecně splněna kritéria u obou rodičů ve zhruba stejné míře, mohou nastat specifické okolnosti týkající se konkrétního dítěte, které brání jeho svěřeni do střídavé péče, neboť střídavá péče by nebyla v souladu s nejlepším zájmem dítěte. Jde například o situace, v nichž by vzhledem ke specifickému zdravotnímu či psychickému stavu dítěte střídavá péče

představovala pro dítě nepřiměřenou zátěž, či ve výjimečných případech, kdy rodiče, jež jinak naplňují relevantní kritéria ve zhruba stejné míře, žijí ve velmi velké vzdálenosti od sebe, a to zejména v případech, kdy by tato velká vzdálenost mohla zásadním způsobem narušit školní docházku dítěte. Ostatně možnost, že model střídavé péče nebude v budoucnu slučitelný se školní docházkou nezletilé, a v jejím zájmu od něj bude muset být upuštěno, připustil Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. I. ÚS 1506/13 ze dne 30. 5. 2014 (N 110/73 SbNU 739). Tuto otázku však Ústavní soud, který v bodě 27 citovaného nálezu současně nevyloučil, že by model střídavé výchovy nemohl přetrvat i poté, co nezletilá nastoupí do první třídy základní školy, blíže neposuzoval s tím, že to není v jeho kompetenci, ale toliko v kompetenci obecných soudů, které se touto otázkou budou muset zabývat, pokud se rodiče nezletilé na dalším fungování péče sami nedohodnou.

22. Soud prvního stupně vyšel při svém rozhodování ze závěrů nálezu sp. zn. I. ÚS 1554/14 ze dne 30. 12. 2014, deklaroval nejlepší zájem dítěte, a dovodil, že v projednávané věci rodiče nezletilé sice naplňují objektivní relevantní kritéria svědčící pro péči střídavou zhruba ve stejné míře, avšak psychický stav nezletilé i nepřiměřená zátěž, která je na nezletilou kladena, střídavou péčí (na rozdíl od zjištěných onemocnění somatických) vylučují, neboť není v souladu s nejlepšími zájmy nezletilé. Soud výslovně akcentoval, že zdravý psychický vývoj nezletilé stojí nad zájmem rodičů podílet se na péči o dceru stejnou měrou i nad zájmem nezletilé být v péči obou rodičů. Takový závěr Ústavní soud považuje za respektující nejlepší zájem dítěte, jak jej definoval ve své judikatuře a proto i ústavně souladný.
23. To však neplatí pro závěry soudu odvolacího, který na základě shodně zjištěného skutkového stavu dovodil, že v projednávané věci se zahájením školní docházky změna poměrů na straně nezletilé nenastala. Ústavní deficit napadeného rozhodnutí přitom spočívá ve skutečnosti, že takový závěr odvolací soud učinil, aniž by se, jak vyplývá z výše uvedeného, řádně vypořádal s provedenými důkazy. Jedná se zejména o závěry znaleckého posudku, který vyzněl v neprospěch střídavé péče a obsahoval řadu zjištění a argumentů, které odvolací soud v odstavci odůvodnění napadeného rozsudku věnovaném znaleckým závěrům doslova odbyl větou, že pro nezletilou by bylo lepší, pokud by navštěvovala pouze jednu školu, ale pokud zvládá bez větších obtíží docházku do dvou škol, je spokojená a nejsou zde jiné změny v poměrech účastníků, pak není důvod dosavadní model péče měnit. Takové vypořádání se se znaleckým posudkem, který byl pro soud prvního stupně vodítkem pro závěr o tom, zda představuje střídavá péče za situace, kdy nezletilá začala navštěvovat dvě základní školy, pro ni únosnou zátěž, či nikoli, považuje Ústavní soud za vážný nedostatek odůvodnění se všemi důsledky z toho vyplývajícími. Nelze totiž než konstatovat, že jakkoli je napadené rozhodnutí správně založené na zvažování, zda ke změně poměrů skutečně došlo, a zda je tato změna takové povahy, že by bylo odůvodněné v jejím důsledku změnit předcházející rozhodnutí o úpravě výchovných poměrů nezletilé, argumentace odvolacího soudu nesplňuje požadavky kladené čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte a čl. 32 odst. 4 Listiny.

VI. Závěr

24. Ústavní soud je tedy nucen konstatovat, že se odvolací soud nedostatečně zabýval nutností přehodnotit stávající výchovné poměry s ohledem na nejlepší zájem nezletilé. Přehodnocení stávajících výchovných poměrů musí být komplexní a podrobné, a v každé jeho složce je třeba hodnotit zájem dítěte. Není dostačujícím zjištění, že nezletilá režim střídavé péče a docházku do dvou základních škol zvládla. Je třeba zkoumat, jaký má tento režim vliv na její soukromý život, zda nezletilá prožije šťastné a spokojené dětství či zda má možnost stýkat se se svými vrstevníky a být součástí kolektivu. Pouhé zvládnutí učiva není v tomto ohledu dostatečným odůvodněním, zvláště za situace, kdy dle závěrů znaleckého posudku nezletilá zvládá školní dualismus na úkor své psychické pohody. Jinými slovy, nikoli za všech okolností zahájení školní docházky do dvou různých základních škol představuje změnu poměrů ve smyslu § 909 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Zda tomu tak je či není, je nutno vždy posuzovat optikou zájmu dítěte. V projednávané konkrétní věci však závěr odvolacího soudu o tom, že k takové změně poměrů nedošlo, zjevně neodpovídá provedenému dokazování. Při dalším rozhodování o případné změně výchovných poměrů tedy budou soudy povinny zabývat se všemi výše naznačenými otázkami a zohlednit též aktuální psychický stav nezletilé.
25. Z výše uvedených důvodů Ústavní soud dospěl k závěru, že rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci, ze dne 13. 10. 2015, č. j. 83 Co 308/2015-742, je v rozporu s čl. 36 odst. 1 Listiny, a v důsledku toho také s čl. 32 odst. 4 Listiny a čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte. Ústavní soud proto ústavní stížnosti vyhověl a ve smyslu § 82 odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu rozhodl nálezem tak, jak je ve výroku uvedeno.

Poučení: Proti nálezu Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 24. června 2016

Vojtěch Šimíček
předseda senátu